

DOI 10.52260/2304-7216.2023.4(53).13
 ЭОЖ 337.22(075)
 FTAMP 06.75.73

О.М. Несіпбай*, PhD докторанты¹

М.А. Серикова, PhD, доцент¹

А.Х. Амиргалиева, э.ғ.к., қауымд. профессор²

Н.Н. Башкирова, э.ғ.к., доцент³

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
 ұлттық университеті, Астана қ., Қазақстан¹
 «Тұран» университеті, Алматы қ., Қазақстан²
 М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік
 университеті, Мәскеу қ., Ресей Федерациясы³

* – негізгі автор (хат-хабарларға арналған автор)
 e-mail: djolzhik@mail.ru

КОРЕЙ РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ САЛЫҚТЫҚ ӘКІМШІЛЕНДІРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ ТӘЖІРИБЕСІН ЗЕРТТЕУ

Тақырыпты таңдау салық саласындағы бақылау шараларының тиімділігін арттыру жолдарын іздестіру қажеттілігімен байланысты. Мемлекеттік қаржылық бақылау шеңберінде салықтық әкімшілендіру және бақылау негізгі орындардың бірін алады, өйткені салықтар нарықтық экономиканың жұмыс істеуі үшін фискалдық және нормативтік тұрғыда үлкен мәнге ие. Салық жүйесін басқару саласындағы шаралардың тиімділігі экономикалық дамудың тұрақтылығына және мемлекеттің экономикалық қауіпсіздігіне тікелей әсер етеді. Экономиканың цифрлық трансформациясы дәуірінде транзакциялар мен процестерді виртуализациялау салық базасының эрозияға ұшырау қаупіне әкеледі, екінші жағынан, басқару және басқару жүйелерін цифрландыру салық жұмысының сапасын арттыруға жаңа мүмкіндіктер береді. салық төлеушілердің негізсіз салық жеңілдіктерін алуына жол бермей, әкімшіліктер. Мақалада салықтық әкімшілендіруді цифрландыру тетіктерінің салықтық менеджмент процестерінің тиімділігіне әсері талдауы берілген. Зерттеуде автоматтандырылған жүйелерді пайдалану бизнес-процестердің және әкімшілік рәсімдердің ең аз шығынмен жоғары тиімділігін көрсеткен Корея Республикасының салықтық әкімшілендіруге цифрландыруды енгізу тәжірибесіне назар аударылады.

Зерттеудің әдіснамалық негізі жеке-ғылыми әдістер, жүйелі және аспаптық көзқарас, тарихи әдіс және салыстырмалы талдау болды. Бұл әдістерді қолдану үздік шетелдік тәжірибелер көрсеткен құралдар мен әдістерге қатысты қорытынды жасауға мүмкіндік берді. Салық әкімшілендіруді цифрландыру тәсілдерін сыни талдау Қазақстан Республикасында салық салуды басқару жүйесін жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеуге мүмкіндік берді.

Кілт сөздер: салық және кедендік әкімшілендіру, ЭБДҮ елдері, салық және кеден органдары, әкімшілік шығындар, салық, Салық кодексі, салық органдары, салық төлеушілер, салықтық қатынастар, әкімшілік

Ключевые слова: налоговое и таможенное администрирование, страны ОЭСР, налоги и таможня, административные расходы, налог, Налоговый кодекс, налоговые органы, налогоплательщики, налоговые отношения, администрирование.

Keywords: tax and customs administration, OECD countries, taxes and customs, administrative costs, tax, Tax Code, tax authorities, taxpayers, tax relations, administration.

JEL classification: O11, R11

Кіріспе. Кореяның аса көрнекті экономикалық жетістігінің көптеген факторларының бірі оның салықтық әкімшілендіруін цифрландыру болып табылады. Цифрландыру салық төлеушілердің салық қызметін жақсартуға деген қажеттілігін қанағаттандыру, салықты тиімді басқару қажеттілігін қанағаттандыру, ақпараттық технологиялардың жетілген ортасын пайдалану, сондай-ақ мемлекеттік органдар арасында ақпарат алмасу жолымен құрылған синергияны капиталдандыру үшін бастамашы болды. Цифрландыру корей қоғамына да пайдасын тигізді. Цифрландыру салық төлеушілерге салық төлеушілермен бетпе-бет кездесулер өткізбей салық төлеуге мүмкіндік беретіндіктен, бұл «қол сұғылмайтын» процесс соңғы уақытта одан да маңызды бола бастады. Корей Үкіметі цифрландыруға қол жеткізу үшін қабылдап жатқан бастамалар, соның ішінде Салықтық ақпараттық жүйе; Несие карталары бойынша жұмсалған сомаға кірістер шегерімі және т.б.; Үй салығы қызметі; электрондық шот-фактура алу жүйесі, Жеңілдетілген жыл бойынша салықтық есеп айырысу жүйесі; e-Invoicing System; алдын ала нысананы толтыру қызметі; және Neo Tax Integrated System (NTIS) – хронологиялық ретпен қайта қаралады. Бұдан кейін тарауда ашықтықты арттыру, операциялық шығындарды

қысқарту және салық төлеушілер үшін қолайлылықты арттыру есебінен салық түсімдерін ұлғайту бөлігіндегі елдің жетістіктері зерттелетін болады.

Корей Республикасы Network Readiness Index-і бойынша 131 мемлекет арасында 9-шы орынға ие болды. Осы индекс бірнеше көрсеткіштерді қамтиды. Оның ішінде Корей Республикасы мемлекеттік қызмет көрсеткішінде 1 орынға ие болды [1].

Қазіргі заманғы салық жүйесіндегі сенімді және тиімді салықтық әкімшілендіру тиімді салық саясаты және заңнамасын қажет еткізеді. Саясат құрылымдары салықтық әкімшілендірудің барлық аспектілерін қамтуы және салық төлеушілер және басқа да салық төлеушілердің істеріне қатысты ақпаратты жинау, өңдеу, талдау және оларға жауап берудің маңызды процестерін қамтуы қажет. 21 ғасыр қазіргі өркениеттің бет-бейнесін бірте-бірте өзгертіп, қоғам өмірінің барлық аспектілерін өзгертуге елеулі әсер ететін экономикалық және әлеуметтік қатынастардың құрылымын айқындайтын технологиялық дамудың қарқындылығымен сипатталады. Сонымен қатар, қазіргі әлемнің ажырамас бөлігі ретінде әлеуметтік-экономикалық процестерді цифрландыру жаһандану үдерістері мен елдің бәсекеге қабілеттілігін арттыру міндеттерімен ғана емес, сонымен қатар жаһандық пандемия салдарымен де байланысты. Әлемдік қауымдастықтың цифрлық экономикаға көшуінің қосымша триггерлері сондай-ақ: қаржылық және нақты инновациялардың қарқынды дамуы, цифрлық саясатты жүзеге асыруда қосалқы функцияны орындайтын цифрлық технологиялар мен өндіріс құралдарын әзірлеу және енгізу. мемлекет. Барлық елдердегі салық әкімшілігінің алдында тұрған ең үлкен міндеттер цифрлық экономиканың үздіксіз дамуымен байланысты болып табылады. Қоғамдар өнеркәсіптік яки цифрлық революциядан көшумен үшінші шарттарға келу үшін күресіп жатқанымен, кіріс органдары салық базаларының тұрақтылығы мен салықтарды тиімді басқару мен жинаудың салдарымен күресіп отырады. Қазақстан осы мәселеде көптеген елдердің тәжірибесін зерттеу қажет. Соның ішінде әлемнің дамуы жоғары мемлекеттердің бірі Кореяның салықтық әкімшілендіруді цифрландырудағы тәжірибесін зерттеу маңызды болып табылады. Бұл бағыттағы зерттеулердің өзектілігі салық органдарының бақылау қызметінің тиімділігінің жоғарылауымен тұтастай алғанда салық жүйесінің жұмыс істеуінің табысты болуымен түсіндіріледі. Корея Республикасының тәжірибесін зерттеу цифрландыру салық салудың жасырын көздерін ашу арқылы салық базасын кеңейткенін көрсетті.

Мақала мақсаты: Салық әкімшілендіру жүйесінің моделін құрастыру және Корей Республикасындағы салықтық әкімшілендіруді цифрландыру тәжірибесін зерттеу болып табылады.

Әдебиеттік шолу. Салық әкімшіліктері табысқа жету үшін өз экожүйесіне сүйенеді. Бұл экожүйе субъектілердің, технологиялардың, институттардың өзара тәуелді желісі болып табылады. Стейнмонның айтуы бойынша мыңдаған жылдар бойы салықтық әкімшілендірудің нысаны мен тәжірибесі дамығанымен, бір нәрсе тұрақты болып қала береді, табысты салық әкімшіліктері табыс табу үшін өз экожүйесін анықтап, түсініп, пайдалана алады. Соңғы уақытта салық әкімшіліктері сандық сипатқа ие болды, жасанды интеллект, заттар интернеті, Cloud computing, Blockchain технологиясы және т.б. түрлі салық қызметіне қолданыла бастады [2].

ЭБДҰ деректері бойынша (2021 жыл) сауалнамаға қатысқан елу тоғыз салық әкімшілігінің 80%-ы деректерді талдау құралдарын пайдаланады, 75%-ында машиналық оқыту мүмкіндігі бар, ал 50%-ында сандық көмекші құралдар, әсіресе «Чатботтар» бар. Бұл шығыстарға да сәйкес, АКТ инфрақұрылымы күрделі шығындардың 50%-ын құрайды. Дегенмен, Маликтың ойы бойынша АКТ-ны дамыту тиімділіктің, тиімділіктің және салық төлеушілердің қанағаттануының алдын ала анықталған нәтижелеріне қол жеткізеді деген болжам жасауға ешқандай дәлел жоқ. Омар, Weerakkody және Daowd шолуына сәйкес, дамыған елдердегі АКТ жобаларының көпшілігі осындай жобаларға қомақты қаржы инвестициясы салынғанына қарамастан, өз міндеттерін орындай алмады. Осындай жағдай дамушы елдерде де орын алады.

Салық төлеуші нақты төлеген салықтарды оның экономикалық көрсеткіштерін және ұқсас салық төлеушілерден түсетін түсімдерді ескере отырып, салық төлеушіден түсетін түсімдердің күтілетін сомаларымен салыстыруға болады. Біздің ойымызша, бұл кезеңде болашақта модельдер мен алгоритмдердің рөлі артуы мүмкін, ал адамдар тек ерекше күрделі және даулы жағдайларға араласады.

Салық әкімшілігіне цифрлық тәсілді дамыту жағдайында дауларды шешуде қолданылатын құқық нормалары көбінесе субъективті сипатта болатынын ескере отырып, осы кезеңде алгоритмдерді енгізу өте қиын болады.

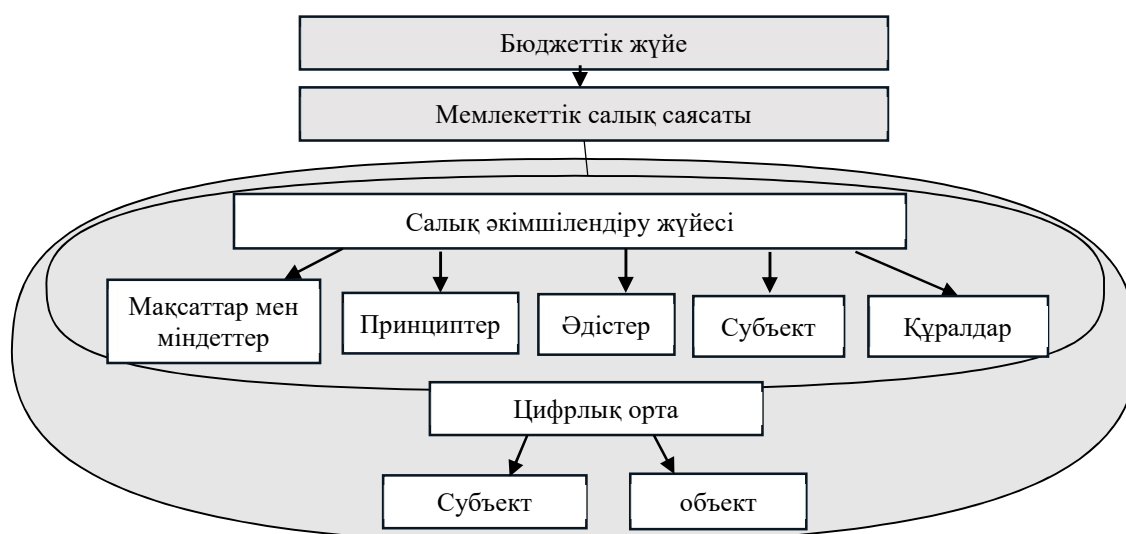
Соңғы цифрлық реформалардың цифрлық қызмет көрсетудің артында тұрған халықтан, процестерден, институттардан тұратын оның кеңінен экожүйесіне қалай әсер еткенін түсіну қажет. Бұл

әсіресе Даданың (2006) және Нкохкво мен Исламның (2013) әдебиетке шолулары ретінде АКТ қолданылатын кең экожүйені қолдану көптеген электрондық қызметтерді жайлаған сәтсіздіктердің немесе шығындардың асыра сілтеуінің себептерін түсіну үшін өте маңызды деп пайымдайды [3].

Қазақстандық ғалым Евгений Викторович Пороховтың айтуынша, салық жүйесі электронды үкімет жүйесіне толық кіріктірілмеген. Электронды үкімет жүйесінде және оның төлем шлюзінде жеке тұлғалар тек белгілі бір төлемдерді (мүлік салығы, көлік құралдары салығы және жер салығы) төлей алады. Жеке салық төлеушінің бастамасы бойынша оның көрсетілген салық түрлері бойынша ағымдағы салықтық міндеттемелері туралы анықтамалық ақпарат әлі күнге дейін электронды форматта қолжетімді емес.

XXI ғасыр қазіргі өркениеттің бет-бейнесін бірте-бірте өзгерте отырып, қоғамның барлық жақтарының трансформациясына елеулі әсер ететін экономикалық және әлеуметтік қатынастардың құрылымын айқындайтын технологиялық дамудың қарқындылығымен сипатталады. Сонымен қатар, қазіргі әлемнің ажырамас құрамдас бөлігі ретінде әлеуметтік-экономикалық процестерді цифрландыру жаһандану процестерімен және елдің бәсекеге қабілеттілігін арттыру міндеттерімен ғана емес, сонымен қатар жаһандық пандемия салдарымен де айқындалады. Әлемдік қауымдастықтың цифрлық экономикаға көшуінің қосымша триггерлері сондай-ақ: қаржылық және нақты инновациялардың қарқынды дамуы, мемлекеттің цифрлық саясатын жүзеге асыруда қосалқы функцияны орындайтын цифрлық технологиялар мен өндіріс құралдарын әзірлеу және енгізу болып табылады.

Негізгі бөлім. Шет елдердің салықтық басқару жүйесі бірдей емес, өйткені ол мемлекеттің дамуына, бюджет пен салық жүйесінің құрылысына, мемлекеттік басқаруға байланысты. Талдау нәтижелерін қорытындылай келе, цифрлық ортада жұмыс істейтін заманауи ұлттық салықтық әкімшілендіру жүйесі ұлттық мақсаттар мен мемлекеттік даму басымдықтарына қол жеткізу үшін берік қаржылық негіз қалыптастырады деп қорытынды жасауға болады. Салық әкімшілендіруде қолданылатын цифрлық технологиялар жосықсыз салық төлеушілерді бақылауда салық органдарының функционалдығын кеңейтіп, салық міндеттемелерін орындаушыларға оларды жүзеге асырудың қолжетімді әдісін ұсынады. Нәтижесінде салықтық әкімшілендіру жүйесінің заманауи үлгісін қалыптастыруға болады (1-суретті қараңыз). Салық қатынастарының субъектілері – салық органдары мен салық төлеушілер арасындағы өзара іс-қимыл үшін цифрлық ортаны дамыту цифрлық салық инфрақұрылымын жетілдіруге ғана емес, сонымен қатар салық міндеттемелерін орындайтын тұлғалардың техникалық мүмкіндіктерін арттыруға және салықтық сауаттылығын арттыруға да ынталандырады. Бұл шарттарды масштабтау салық төлеушілердің белсенді салық тәртібі мен тиімді салықтық әкімшілендіруге ықпал етеді. Салықтық әкімшілендірудің әдістері мен құралдары бюджет жүйесінің мақсаттары мен міндеттеріне тікелей бағытталған салық заңнамасындағы өзгерістерді көрсетеді.

1-сурет. Салық әкімшілендіру жүйесінің моделі*

* Авторлармен құрастырылған

Корея Республикасы салық әкімшілендіруін цифрландыруын маңыздылығын түсіну үшін біз статистикалық мәліметтерді қарайық. ЭЫДҰ-ның кіріс статистикасы бойынша жылдық есебі

Кореядағы салық кірісінің ЖІӨ-ге қатынасы 2020 жылғы 27,7%-дан 2021 жылы 29,9%-ға дейін 2,1 пайыздық тармаққа өскенін көрсетті. 2020 және 2021 жылдар аралығында ЭЫДҰ орташа көрсеткіші 33,6%-дан 341%-ға өсті. Кореядағы салық кірісінің ЖІӨ-ге қатынасы 2000 жылғы 20,9%-дан 2021 жылы 29,9%-ға дейін өсті. Дәл осы кезеңде ЭЫДҰ-ның 2021 жылғы орташа көрсеткіші 2000 жылғы көрсеткіштен жоғары болды (32,9%-бен салыстырғанда 34,1%).

1-кесте

Корея Республикасындағы салық түсімдері*

Салық құрылымы	Ұлттық валютадағы салық түсімдері			Корея Республикасындағы салық құрылымы			ЭЫДҰ-дағы орны		
	Воны, млн.			%					
	2019	2020	Өзгеріс	2019	2020	Өзгеріс	2019	2020	Өзгеріс
Табысқа, кіріске және капитал өсіміне салынатын салықтар	174040000	166564000	-7476000	33	31	-2	17	21	-4
оның ішінде									
Табыс салығы	91714000	10126000	+9572000	18	19	+1	27	26	+1
Корпоративтік табыс салығы	82326000	65278000	-17048000	16	12	-4	5	8	-3
Әлеуметтік сақтандыру қорына аударымдар	140071000	150854 000	+10783000	27	28	+1	23	23	-
Жалақыдан алынатын салық	1597000	1607000	+10 000	-	-	-	16	16	-
Мүлік салығы	59732000	76512000	+16780000	11	14	+3	4	1	+3
Тауарлар мен қызметтерге салынатын салықтар	135276000	131 353000	-3923000	26	24		32	32	-
оның ішінде ҚҚС	82174000	81 452 000	-722000	16	15	-1	30	30	-
Басқа салықтардан түсім	13269000	11 560 000	-1709000	3	2	-1	3	3	-
Барлығы	523985000	538 450 000	+14465000	100	100	-	-	-	-

* [4] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған

Салықтық интеграцияланған жүйені енгізу Кореяда салықтық әкімшілендіруді цифрландырудың басталғанын атап өтті. Салықтық интеграцияланған жүйе қолмен басқарудан автоматтандырылған басқаруға көшті және барлық аудандық салық органдарын алғаш рет бірыңғай желіге біріктіріп, салықтық әкімшілендіруді функциялары бойынша жіктеп, интеграцияланған деректер базасының рөлін атқарды. 1993 жылы the Real Name Financial Transaction System (Іс жүзіндегі қаржылық операциялар жүйесі) енгізілгеннен кейін және қаржылық кірістерді (проценттер мен дивидендтерді) 1996 жылы Әлемдік табыс салығы жүйесіне енгізгеннен кейін Ұлттық салық қызметі салық төлеушілердің қаржылық кірістері туралы деректердің орасан зор көлемімен айналысуға тура келді. Бұған жауап ретінде үкімет Салықтық интеграцияланған жүйені құруға 100 млрд корей вонын (\$84 млн) салды және Кореядағы бірнеше ірі корпорациялар, соның ішінде LG-EDS, Posdata, Dacom, және SsangYong Computer 1993 жылы желтоқсанда оны құру үшін консорциум құрды, бұл салық төлеушілер туралы ақпаратты және салық салуға байланысты түрлі құжаттарды басқаруды жеңілдетті [5]. Ең алдымен, барлық аудандық салық органдарының интеграциясы және ақпаратты жиынтық басқару салық көздерін талдауды жақсартты. Оның салық декларацияларын басқару функциясы салық декларацияларын беруге және салық құжаттарын айқас тексеруге тура келген салық төлеушілерді таңдауға көмектесті, бұл ретте инкассалық басқару функциясы хабарламалар, инкассация және активтерді тәркілеу үшін пайдаланылды. Салықтық интеграцияланған жүйе салық құжаттарын компьютерлендіру, анықтамаларды электрондық түрде беруді қамтамасыз ету және салық төлеушілерге автоматты хабарламалар жіберу арқылы қол еңбегінің тиімсіздігін төмендетті. Ол сондай-ақ объективті зерттеулер

мен талдаулар негізінде салық аудитінің міндеттерін автоматты түрде іріктеумен кездейсоқ тексеруді алмастыратын салық жүйесінің ашықтығын қамтамасыз етті.

2015 жылы Ұлттық салық қызметі өзінің салықтық әкімшілендіру жүйесінде Neo Tax Integrated System (NTIS) жүйесін енгізе отырып, қванттық серпіліс жасады. Neo Tax Integrated System (NTIS) дейін Кореяның салық әкімшілігі 1997 жылдан кейін ғана ішінара ғана өзгерген Интеграцияланған салық жүйесі арқылы ұзақ уақыт жұмыс істеді. Сонымен қатар, салықтық ортаның өзгеруін және салық заңдары мен нормаларын қайта қарауды көрсететін 30-дан астам жаңа жүйе әзірленді. Әрбір жүйе фрагменттерде жұмыс істеп, соның нәтижесінде деректерді күрделі және тиімсіз басқару және жоғары әкімшілік және сәйкестік шығындары пайда болды. Іргелі жүйелі реформа қажет. Өсіп келе жатқан талаптармен қатар Кореяның әкімшілік-технологиялық мүмкіндіктері үкіметке салықтық әкімшілендіруді одан әрі цифрландыруда нақты прогреске қол жеткізуге мүмкіндік берді.

Ұлттық салық қызметінің 20 жыл ішінде электрондық салық салу және жетілген ақпараттық технологиялар (IT) ортасына жинақтаған ноу-хау инновациялық жүйені дамытуға мүмкіндік берді. Осының негізінде ауқымды жоба іске қосылды, ол 22,3 мың бағдарламаны және 180 млрд. деректерді қайта ұйымдастыруды талап етті.

Neo Tax Integrated System салық салумен байланысты барлық жүйелерді бірыңғай жүйеге біріктіретін. Neo Tax Integrated System екі бөліктен тұрады: Next-Generation Hometax (NGH), салық төлеушілерге арналған онлайн-портал және Ұлттық салық қызметі ішкі жұмыс үшін салықтық әкімшілендіру порталы. Next-Generation Hometax салық төлеушілерге салықтық ақпарат алмасудан және салық төлеушілердің сұрау салуларын өңдеуден бастап салық декларациялары мен төлемдерін өңдеуге дейінгі кешенді қызметтер көрсетеді. Ол кем дегенде келесі тоғыз негізгі функцияны қамтиды: электрондық картотека және төлем; электрондық салықтық анықтамалар; қолма-қол ақшаның түсуі; e-sero (электрондық шот-фактура); Табыс салығын есепке алу [6] және балаларға салынатын салықты есепке алу [7]; жыл ішінде жеңілдетілген салық есептеулері; Ұлттық салық заңнамасының ақпараттық қызметі; Мемлекеттік корпорацияның ақпаратты ашу қызметі және Ұлттық салық қызметінің Call-орталығы 126 нөмірі бойынша, төмендегі 2-суретте көрсетілген.

2-сурет. Next-Generation Hometax негізгі ерекшеліктері*

* Авторлармен құрастырылған

Үй салығы қызметі (бұдан әрі – Home Tax Service) – салық төлеушілер үшін интернетке негізделген интеграцияланған салық қызметі платформасы.

Ол салық төлеушілер бастан өткерген қолайсыздықтарды жою мақсатында іске қосылды, мысалы, хабарламаларды пошта арқылы ала алмау және салық басқармаларына жиі бару қажеттігі.

Оның электрондық өтініш беру функциясы салық төлеушілер берген салық декларациялары негізінде Салықтық интеграцияланған жүйенің деректер базасына деректерді қолмен енгізу тапсырылған салық органдары қызметкерлерінің ауыртпалығын жеңілдетті. Ұлттық салық қызметі салық төлеушілерге салық салумен байланысты кешенді қызметтерге үйде немесе кеңседе қол жеткізуді ұсынады. Оның қызметтеріне салық декларацияларын электрондық түрде беру ғана емес, сонымен қатар бағалаудың электрондық хабарламалары, электрондық салық төлемдері, салыққа байланысты анықтамаларды электрондық беру, өткен өтініштер мен төлем жазбаларын онлайн-шолу, сондай-ақ салықтан босатуды автоматты түрде есептеу кіреді. 2008 жылға қарай абоненттер саны 9,8 млн.-ға жетті.

Ұлттық салық қызметінің өз қызметтерін кеңейтіп, бірнешеуін атау үшін My NTS (2010) және Nometaх смартфонға негізделген қызметін, Sontax (2012) енгізді. My NTS - салық төлеушілерге салық салумен байланысты барлық элементтерді бір бетте көруге мүмкіндік беретін жеке Ұлттық салық қызметінің akkaунты. Ол 2012 жылы мобильді салық қызметіне өсіп келе жатқан сұранысты қанағаттандыру үшін Sontax компаниясын іске қосты және ұялы телефондар арқылы қарапайым қызметтер көрсете бастады, оның ішінде сертификаттар беру, капитал өсіміне салынатын салық пен сыйлық салығын есептеу, салықты қайтару тарихын және салық терминологиясының жылтырын қарауға мүмкіндік бар [8].

Жыл қорытындысы бойынша салықты есептеудің оңайлатылған жүйесі (SYTS) - Ұлттық салық қызметіне салық шегерімдері туралы деректерді жинайтын және ұсынатын онлайн-қызмет, мысалы, несие карталары мен қолма-қол ақша түсімдері бойынша шығыстар, медициналық шығыстар, сондай-ақ жалақы алатындардың жыл қорытындысы бойынша салық декларациялары үшін талап етілетін білім беру шығыстары. Табыс салығы туралы заңға сәйкес жұмыс беруші (ұстап қалушы агент) қызметкер ұсынған құжаттарды пайдалана отырып, қызметкердің атынан жыл қорытындысы бойынша салықтық есеп айырысуды жүзеге асыруы тиіс. Жыл қорытындысы бойынша салықты есептеудің оңайлатылған жүйесі дейін бұл процесс уақытты, шығынды және қомақты болды. Қызметкерлер әр түрлі мекемелерге, соның ішінде ауруханаларға, мектептерге немесе қаржы мекемелеріне барып, салық шегерімдері үшін қажетті түбіртектерді жинау үшін, ал жұмыс берушілер барлық құжаттарды қарағаннан кейін жыл қорытындысы бойынша салық декларацияларын қолмен дайындады. Салық төлеушілерге салынатын сәйкестік жөніндегі жоғары шығыстардан басқа, Ұлттық салық қызметіне де жоғары әкімшілік шығындар жұмсалды, себебі салық қызметкерлері қызметкерлерден алынған деректерді тексеруге уақыт жұмсауға тура келді [9].

Жыл қорытындысы бойынша салықты есептеудің оңайлатылған жүйесі осы рәсімдердің барлығына жұмсалған уақытты және жұмсалған шығындарды айтарлықтай қысқартуға мүмкіндік берді. Ол веб-бетте «біржолғы» қызмет көрсетеді, онда салық төлеушілер немесе қызметкерлер шегерімнің әрбір тармағы бойынша жұмсалған соманы оңай көре алады. Мемлекеттік және жеке меншік мекемелер, оның ішінде банктер, сақтандыру компаниялары, несие карталары компаниялары, университеттер, ауруханалар Ұлттық салық қызметіне не тікелей, не делдалдық агенттіктер арқылы ақпарат береді, оларды қызметкерлер аударымдарды құжаттау үшін пайдалана алады. Пайдаланушылар тиісті құжаттарды жүктей немесе басып шығара алады немесе оларды электрондық түрде ұсына алады. Бұдан басқа, веб-бетте бар ақпаратқа сүйене отырып, салық төлеушілер төлеуге немесе қайтаруға жататын салықтардың сомасын оңай болжай алады [10].

Бастапқы қызмет барлық тиісті түбіртектерді қамтымағанымен (мысалы, қайырмалдықтар, тұрғын үйді жалға алу, көзілдірік және т.б.), қол жетімді қызметтердің көлемі біртіндеп кеңейе берді. 2018 жылы Жыл қорытындысы бойынша салықты есептеудің оңайлатылған жүйесі 13,5 млн-нан астам салық төлеуші пайдаланды, ал 16,5 млн асырауындағылар ҰСҚ-ға салық декларациясы туралы ақпаратқа қол жеткізуге мүмкіндік берді. 2006-2018 жылдар аралығында пайдаланушылардың жалпы саны 6 есеге өсті. Нәтижесінде, Жыл қорытындысы бойынша салықты есептеудің оңайлатылған жүйесі салық салуға байланысты операциялық шығындардың революциялық қысқаруына әкелді [11].

Pre-filled Service - салық төлеушілерге Nometaх қызметінің көрсететін қызметтердің бірі. Ұлттық салық қызметінің Nometaх дерекқорында сақталған ақпаратқа сүйене отырып, 2010 жылы салық төлеушілердің қайтарымдары бойынша кейбір элементтерді автоматты түрде қоныстандыра бастады. Pre-filled Service салық төлеушілердің салық декларацияларын дайындауға жұмсалған уақыт мөлшерін қысқарту және адам қателігін барынша азайту арқылы қолайлылықты арттырады. Содан кейін ол fully filled service бір қадам әрі қарай қадам жасады. Pre-filled Service немесе fully filled service бойынша толтырылған салық декларацияларына жеке тұлғалардың табыс салығы

бойынша декларациялар, қосылған құн салығы (ҚҚС) бойынша декларациялар, сондай-ақ капитал өсіміне салынатын салық декларациялары жатады. Жеке тұлғалардың табыс салығы бойынша Pre-filled Service мен fully filled құрылған сәттен бастап уақыт өте келе дамыды.

Next-Generation Hometax қызметіндегі (алдын ала толтырылған қызмет) Pre-filled service Ұлттық кірістер қызметінің дерекқорына негізделген салық декларациялары бойынша салық төлеушінің ақпаратын автоматты түрде толтырып отыр. Салық декларацияларын дәстүрлі қолмен тапсырумен салыстырғанда, Алдын ала толтырылған қызмет салық төлеушілердің салық декларацияларын дайындауға кететін уақытын қысқарту және адам қателігін азайту арқылы салық төлеушілерге ыңғайлылықты жақсартады. Ұлттық кірістер қызметі сонымен қатар (толық толтыру қызметі) fully filled service ретінде белгілі қызметті ұсынады. Алдын ала толтырылған қызмет сияқты, толық қызмет салық төлеушілерге салық декларацияларын оңай тапсыруға көмектеседі, бірақ алдын ала толтырылғандарға қарағанда толық толтырылған элементтер аз болып табылады. Алдын ала толтырылған қызмет немесе толық толтырылған қызмет көрсету бойынша салық декларациялары табыс салығы бойынша декларацияны, ҚҚС декларациясын және құн өсіміне салық декларациясын қамтып отыр [12]. The pre-filled service яки fully filled service қолжетімді ету үшін дерекқор қоймасы салық органдары салық әкімшілігінің порталы арқылы өңдеген және салық төлеушілер сыртқы портал арқылы ұсынған ауқымды салық деректерін сақтауы қажет. Деректер базасының репозиторийі бойынша салық декларацияларын жинақталған ақпарат негізінде алдын ала немесе толық толтыруға болады.

Кредиттік карталарға жұмсалған сомадан және т.б. табыстар шегеріміне (бұдан әрі - шегерім схемасы деп аталады) кредиттік карталар мен олардың баламаларына жұмсалған сомаға кірістерді шегеруге жол берілетін болады. Шегерім схемасы несиелік және дебеттік карталарды пайдалануды ынталандыру мақсатында қабылданды [13]. Оның мақсаты қолма-қол ақша операцияларын қысқарту, осылайша қаржылық операцияларды анықтау және өзін-өзі жұмыспен қамтығандардың табыстарын ерекше әшкерелеу арқылы салық жүйесіне ашықтық пен меншікті капиталды тарту болды. Төлемнің құқықты әдістері, шегерім ставкасы, шегерім сомасы, сондай-ақ басқа да деректемелер уақыт өте келе тұтынудың әртүрлі заңдылықтары мен саясат мақсаттарына бейімделу мақсатында өзгерді [14].

Цифрландыру бастамасы іске қосылғаннан бері жалпы ашықтық жақсарды, бұл корпоративтік және жеке салық төлеушілердің транзакциялары туралы ақпаратты сенімді электрондық дәлелдермен қадағалауға және өзара тексеруге мүмкіндік беріп отыр. Атап көрсеткенде, табыс шегерімі Корея экономикасын қолма-қол ақшасыз етуге көмектесті, ал электрондық шот-фактура жүйесі бизнес пен тұтынушылар арасындағы транзакцияларды ашық етті. Демек, екі салық схемасы өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үшін салық түсімдерін айтарлықтай арттырды. Табыс шегерімі мен электрондық шот-фактура жүйесін қабылдаудың ең үлкен пайдасы – транзакциялардың ашықтығын арттыру арқылы салық түсімдерін арттыру. 2000 жылдан 2016 жылға дейін табыс салығы 18 триллион вонға (шамамен 15 миллиард доллар) және ҚҚС 14 триллион вонға (шамамен 11,7 миллиард доллар) өсті.

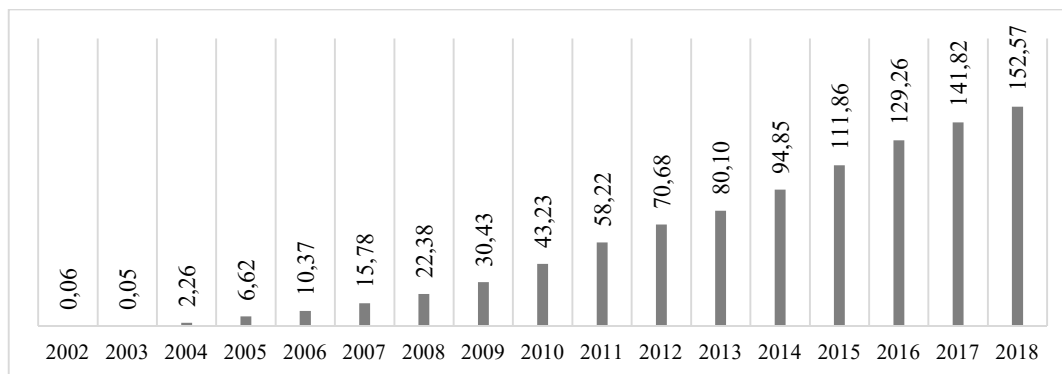

3-сурет. Несие карталарымен төленген сома*

* Авторлармен құрастырылған

Дегенмен, жалпы өсім 32 триллион вон (шамамен 26,7 миллиард доллар) тек осы екі салық схемасынан келді деген қорытынды қате, себебі үкімет өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үшін салық

базасын кеңейту үшін басқа да салықтық шараларды енгізді. Ким (2018) салық түсімінің өсу пайызын номиналды ЖІӨ-нің пайыздық өсіміне бөлу негізінде есептелетін салық түсімдерінің жалпы ішкі өнімге (ЖІӨ) икемділігін ұсынды. Біріншіден жоғары икемділік жиналған салықтардың экономикалық өсудің номиналды қарқынынан жоғары екенін білдіреді [13].

4-сурет. Дебеттік картаны пайдалану*

* Авторлармен құрастырылған

Қорытынды. Бұл мақалада Корея үкіметі электрондық салық реформасы барысында қабылдаған бастамаларға шолу, оның ішінде TIS; несие карталары бойынша жұмсалған сомаға табыс шегерімі, т.б.; HometaxSystem; Қолма-қол ақша алу жүйесі; Simplified Year-end Tax Settlement System; pre-filled service; электрондық шот-фактуралар жүйесі; және Neo Tax Integrated System. Салықтық интеграцияланған жүйесі Корея Республикасында электрондық салықтық әкімшілендіруді дамытудың берік негізін қалады; табыстан ұстап қалу қолма-қол ақшасыз төлемдерді көтермелеу арқылы бейресми секторды қысқартуға көмектесті; Қолма-қол ақша алу жүйесі қолма-қол ақшаны пайдаланған кезде де бизнес пен клиент арасында ашық операциялар жасады; HometaxSystem салық төлеушілерге өз салықтарын үйде немесе кеңседе төлеуге мүмкіндік беру арқылы парадигманың ауысуына ықпал етті; Алдын ала толтырылған Қызмет салық декларацияларын дайындау кезінде адамның қателіктерін барынша азайтты; ал электрондық шот-фактуралар жүйесі қағазсыз ҚҚС есептеулерін жеңілдетіп, бизнес-клиентке жасалатын операцияларды барынша ашық етуге көмектесті. Сайып келгенде, Салықтық интеграцияланған жүйесінің жаңғыртылған нұсқасы болып табылатын Neo Tax Integrated System салық төлеушілердің қолайлылығы мен салық жүйесінің ашықтығын едәуір арттырып қана қоймай, салауатты салық мәдениетін қалыптастыруға да көмектесті. Цифрландыру салық салудың жасырын көздерін ашу арқылы салық базасын кеңейтті. Оның үстіне, Корея Республикасының салықтық әкімшілікті цифрландыру жөніндегі барлық бастамалары нормативтік құқықтық актілерді сақтауды да, әкімшілік шығындарды да едәуір төмендетті. 2011 жылдан бастап 2016 жылға дейін заңды ұстану шығындары 1,23 трлн вонға (шамамен 1,03 млрд, АҚШ доллары) қысқарды. Кореялық бастамалар Азия мен Тынық мұхиты елдеріне берік электронды салық әкімшілігін құруға көмектесетін жалғыз шешім болмаса да, Кореяның электрондық салық әкімшілігі таңданарлық және назар аударуға тұрарлық жетістіктері бар. Зерттеу нәтижелері цифрлық экономиканың дамуы өндіріс, қаржылық қызметтер мен өнімдер саласына ғана емес, салықтық қатынастарға да әсер еткенін көрсетті. Кореялық салықтық әкімшілендіру жүйесі салық төлеушілер үшін көрінбейтін және ыңғайлы болып, нақты уақыт режимінде жұмыс істейтіні анықталды, бұл салық органдарының тиімділік көрсеткіштерін арттырады, күмәнді операциялардың тәуекелдерін азайтады, салық төлеушілер шеңберін кеңейтеді. Қазіргі уақытта салық органдарының функциялары тек бақылаумен шектелмейді. Салықтық міндеттемелерді орындау үшін қолайлы жағдай жасалды, бұл салық жинауды арттырады. Қортындылай келе, Қазақстан өзінің салықтық әкімшілендіруді цифрландыруында ақпараттық сұрауларды ұйымдастыру процедуралары бойынша Кореяның тәжірбиесін қолдануға мүмкін еді. Сонымен қатар, Жасанды интеллект енгізу бойынша тәжірбиесін зерттеу маңызды. Және күрделі салықтық нысананы толтыру Pre-filled Service бойынша Кореяның тәжірбиесін зерттеу қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Куклина Т.В. Налоговое администрирование в РФ: сущность, принципы и основные проблемы // Вестник Томского государственного университета. – 2009. – № 329. – С. 179-181.
2. He Yuhan, Yi Yang. Digitalization of tax administration and corporate performance: Evidence from China // International Review of Financial Analysis. – 2023. – №90. – P. 179-181.
3. Pak D.N.B., Kirtiloğlu O.S., Kayalik M., Polat Z.A. The transformation from e-government to e-land administration in Türkiye: A SWOT-based assessment analysis // International Journal of Engineering and Geosciences. – 2023. – № 3(8). – P. 290-300.
4. Vasconcelos Nascimento L.D., Caetano da Silva P., Díaz D.J., Peres C.B. Application Models for a Fiscal Blockchain: The Brazilian Tax System // Journal of Technology Management and Innovation. – 2023. – № 3(18). – P. 19-30.
5. Juliobenedrick B., Davidson D., Condro I.P. The Relationships between Social Media Narcissism, Tax Knowledge, and Trust in Government on Tax Compliance // E3S Web of Conferences. – 2023. – № 426. – P. 9-160.
6. Cao G., Fang X., Chen Y. Regional Big Data Application Capability and Firm Green Technology Innovation // Sustainability. – 2023. – №15(8). – P. 12830-12848.
7. Serikova M.A., Sembieva L.M. Estimation and forecasting of tax revenues according to state tax audits // Journal of Entrepreneurship and Sustainable Development. – 2020. – №3(7). – P. 2419-2435.
8. Zhusipova E.E., Beisenova M., Kuralbaeva A.S., Utarov K., Satymbekova K.B. Directions for improving the economic mechanism of increasing the competitiveness of enterprises producing oil products in the Republic of Kazakhstan // Espacios. – 2019. – №3(40). – P. 163-170.
9. Hasseldin J., Hasseldin G., Hasseldin N. Behavioral responses of taxpayers and gaps in tax compliance measures: critique and new measures // Financial research. – 2014. – №35. – P. 275-296.
10. Igibaeva Z., Kazmukhametova A., Beisenova L., Nikiforova E. Modern trends of the internal state audit of Kazakhstan: experience of the USA and Great Britain // Management issues and prospects. – 2020. – №2(18). – P. 1-12.
11. Amanova G.D. Internal audit and control: the future of development // Current issues of economics. – 2013. – №148(10). – P. 245-250.
12. Zhumabekova G.Zh., Kazmukhametova A.A. Actual problems of audit in the Republic of Kazakhstan // Mathematical education. – 2016. – № 9(11). – P. 3197-3202.
13. Aliyev M.K., Akimova B.Z., Altynbekov M.A., Tusibaeva G.S., Yusupov U.B., Sagindykova G.M., Tokbergenov A.A. Some problems of state audit and ways to solve them // International Journal of Economic Research. – 2017. – № 9(14). – P. 47-53.
14. Bae S.-J., Bae S.-H., Suh H.-Y. A Study on the Effect of NTS Hometax Tax Service on Tax Compliance // Korean Tax and Accounting Association. – 2011. – P. 335-367.

REFERENCES

1. Kuklina T.V. Nalogovoe administrirovanie v RF: sushchnost', principy i osnovnye problemy [Tax administration in the Russian Federation: essence, principles and main problems] // Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2009. – № 329. – S. 179-181 [in Russian].
2. He Yuhan, Yi Yang. Digitalization of tax administration and corporate performance: Evidence from China // International Review of Financial Analysis. – 2023. – №90. – P. 179-181.
3. Pak D.N.B., Kirtiloğlu O.S., Kayalik M., Polat Z.A. The transformation from e-government to e-land administration in Türkiye: A SWOT-based assessment analysis // International Journal of Engineering and Geosciences. – 2023. – № 3(8). – P. 290-300.
4. Vasconcelos Nascimento L.D., Caetano da Silva P., Díaz D.J., Peres C.B. Application Models for a Fiscal Blockchain: The Brazilian Tax System // Journal of Technology Management and Innovation. – 2023. – № 3(18). – P. 19-30.
5. Juliobenedrick B., Davidson D., Condro I.P. The Relationships between Social Media Narcissism, Tax Knowledge, and Trust in Government on Tax Compliance // E3S Web of Conferences. – 2023. – № 426. – P. 9-160.
6. Cao G., Fang X., Chen Y. Regional Big Data Application Capability and Firm Green Technology Innovation // Sustainability. – 2023. – №15(8). – P. 12830-12848.

7. Serikova M.A., Sembieva L.M. Estimation and forecasting of tax revenues according to state tax audits // Journal of Entrepreneurship and Sustainable Development. – 2020. – №3(7). – P. 2419-2435.
8. Zhusipova E.E., Beisenova M., Kuralbaeva A.S., Utarov K., Satymbekova K.B. Directions for improving the economic mechanism of increasing the competitiveness of enterprises producing oil products in the Republic of Kazakhstan // Espacios. – 2019. – №3(40). – P. 163-170.
9. Hasseldin J., Hasseldin G., Hasseldin N. Behavioral responses of taxpayers and gaps in tax compliance measures: critique and new measures // Financial research. – 2014. – №35. – P. 275-296.
10. Igibaeva Z., Kazmukhametova A., Beisenova L., Nikiforova E. Modern trends of the internal state audit of Kazakhstan: experience of the USA and Great Britain // Management issues and prospects. – 2020. – №2(18). – P. 1-12.
11. Amanova G.D. Internal audit and control: the future of development // Current issues of economics. – 2013. – №148(10). – P. 245-250.
12. Zhumabekova G.Zh., Kazmukhametova A.A. Actual problems of audit in the Republic of Kazakhstan // Mathematical education. – 2016. – № 9(11). – P. 3197-3202.
13. Aliyev M.K., Akimova B.Z., Altynbekov M.A., Tusibaeva G.S., Yusupov U.B., Sagindykova G.M., Tokbergenov A.A. Some problems of state audit and ways to solve them // International Journal of Economic Research. – 2017. – № 9(14). – P. 47-53.
14. Bae S.-J., Bae S.-H., Suh H.-Y. A Study on the Effect of NTS Hometax Tax Service on Tax Compliance // Korean Tax and Accounting Association. – 2011. – P. 335-367.

Несипбай О.М., Серикова М.А., Амиргалиева А.Х., Башкирова Н.Н.

ИССЛЕДОВАНИЕ ПРАКТИКИ ЦИФРОВИЗАЦИИ НАЛОГОВОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КОРЕЯ

Аннотация

Выбор темы обусловлен необходимостью поиска путей повышения эффективности контрольных мероприятий в сфере налогообложения. В рамках государственного финансового контроля налоговое администрирование и контроль занимают одну из ключевых позиций, так как налоги имеют большое значение в фискальном и регулирующем плане для функционирования рыночной экономики. Результативность мероприятий в сфере управления налоговой системой напрямую влияет на стабильность экономического развития и экономическую безопасность государства. В эпоху цифровой трансформации экономики виртуализация сделок и процессов приводит к опасности размывания налоговой базы, с другой стороны, цифровизация систем управления и администрирования предоставляет новые возможности для повышения качества работы налоговых администраций, пресекая возможности налогоплательщиков к извлечению необоснованной налоговой выгоды. В статье представлен анализ влияния механизмов цифровизации налогового администрирования на эффективность процессов управления налогообложением. В фокусе исследования опыт Республики Корея по внедрению цифровизации в налоговое администрирование, где использование автоматизированных систем продемонстрировало высокую эффективность бизнес-процессов и процедур администрирования с минимальными затратами.

Методологической основой исследования являлись частно - научные методы, системный и инструментальный подход, исторический метод и компаративный анализ. Использование указанных методов дало возможность сделать выводы относительно инструментов и методик, которые продемонстрированы лучшими зарубежными практиками. Критический анализ подходов к цифровизации налогового администрирования позволил выработать рекомендации по совершенствованию системы управления налогообложением в Республике Казахстан.

Nessipbay O., Serikova M., Amirgalieva A., Bashkirova N.

A STUDY OF PRACTICE OF DIGITIZATION OF TAX ADMINISTRATION IN THE REPUBLIC OF KOREA

Annotation

The choice of the topic is due to the need to find ways to improve the efficiency of control measures in the field of taxation. Within the framework of state financial control, tax administration and control occupy one of the key positions, since taxes are of great importance in fiscal and regulatory terms for the functioning of a market economy. The effectiveness of measures in the field of tax system management directly affects the stability of economic

development and the economic security of the state. In the era of digital transformation of the economy, the virtualization of transactions and processes leads to the danger of erosion of the tax base, on the other hand, the digitalization of management and administration systems provides new opportunities to improve the quality of work of tax administrations, preventing taxpayers from deriving unreasonable tax benefits. The article presents an analysis of the impact of tax administration digitalization mechanisms on the efficiency of tax management processes. The study focuses on the experience of the Republic of Korea in implementing digitalization in tax administration, where the use of automated systems has demonstrated the high efficiency of business processes and administration procedures at minimal cost.

The methodological basis of the study was private-scientific methods, a systematic and instrumental approach, a historical method and comparative analysis. The use of these methods made it possible to draw conclusions regarding the tools and techniques that are demonstrated by the best foreign practices. A critical analysis of approaches to the digitalization of tax administration has made it possible to develop recommendations for improving the taxation management system in the Republic of Kazakhstan.

